

Balıkesir’de Karesioğlu Emir Bey Türbesi

► Araştırma makalesi / Research article

Sevil DERİN

Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü / *Asst. Prof., Manisa Celal Bayar University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Art History* | ROR ID: [053f2w588](https://orcid.org/053f2w588)
| Manisa, Türkiye

ORCID: [0000-0003-4487-9451](https://orcid.org/0000-0003-4487-9451) | sevil.derin@cbu.edu.tr

Atf: Derin, Sevil. "Balıkesir’de Karesioğlu Emir Bey Türbesi", *Milel ve Nihal* 21/1 (2024): 121-136

Öz

13. yüzyılda Anadolu’ya akın eden Türkmen boyları daha sonraları batıda, Bizans-Selçuklu sınır boylarında bağımsızlığını ilan eden birer uç beyliği haline almıştır. Karesioğulları Beyliği de bunlardan biridir ve Balıkesir, Çanakkale ve Edremit’in çevresini kapsayan bölgeye hakim olmuştur. Ancak beyliğin ömrü çok uzun sürmemiş, daha kuruluş aşamasındaki Osmanlılara tabi olmuş, hanedan üyeleri de uzun yıllar Osmanlılara hizmet etmiştir. Karesioğulları’ndan günümüze Karesi Bey’in 20. yüzyıl başında yıkılarak yeniden yapılan türbesi ve Bergama’da bir mescid minaresi dışında başka bir mimari eser ulaşamamıştır. Üstelik bunların Karesioğulları’na ait olduğu konusu da tartışmalıdır. Her ne kadar Osmanlı tabiiyetinde yapılmışsa da makaleye konu olan ve Karesioğlu ailesine mensubiyeti anlaşılan Emir Bey’in türbesini bu kapsamda ele almak konunun özgün değerini açığa çıkarmak açısından önemlidir. Tarihi kaynaklar, türbenin Karesioğlu Emir Bey’e ait olduğunu ve bir zaviye içinde yer aldığını göstermekte ancak bu kişinin kim olduğu ve ne zaman yaşadığını belirtmemektedir. Türbeden başka bir yapı ya da kalıntıya rastlanmadığı ve herhangi bir kaynakta anlatılmadığı için zaviyenin yapısı da belirsizdir. İleride türbenin bulunduğu alanda yapılacak kazı çalışmaları ve araştırmalar, zaviye hakkında net bilgilerin de ortaya çıkmasına imkân tanıyacaktır. Bu çalışmada zaviyeden geriye ayakta kalabilen tek yapı olan türbe tanıtılmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda türbenin Türk-İslam mimarisinde onbirgen plan şemasına sahip tek türbe olduğu, örtüsünün hiç yapılmadığı dolayısıyla bir açık türbe şeklinde inşa edildiği anlaşılmıştır. Yapı bu mimari özellikleri sebebiyle Türk-İslam sanatı içinde özel bir yere sahip olabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sanatı, Balıkesir, Karesioğulları Beyliği, Zaviye, Türbe

The Tomb of Karesioğlu Emir Beg in Balıkesir

Cite as: Derin, Sevil. "The Tomb of Karesioğlu Emir Beg in Balıkesir", *Milel ve Nihal* 21/1 (2024): 121-136

Abstract

Turkoman tribes invading Anatolia in the 13th century declared independence and became "Frontier Principalities" in the western Byzantium-Seljuk borderlines. Karesioğlu Tribe was one of them, and they reigned the area including Balıkesir, Çanakkale, and the precinct of Edremit. Karesioğlu, however, did not survive long, declared his subjection to the Ottomans which had just been established, and dynasty members served them for years. No architectural work remains today except Karesi Beg’s tomb, which was demolished and rebuilt at the beginning of the 20th century, and a minaret of masjid in Bergama. Moreover, it is also disputed that these buildings belong to the Karesioğlu. Although it was built under the subjection of Ottomans, it is important to discuss the tomb of Emir Bey, which is the subject of the article and is understood to be a member of the Karesioğlu family, in this context in order to reveal the original value of the subject. Historical sources indicate that the tomb belongs to the Karesioğlu Emir Beg and is inside a zawiya, but sources did not mention who the Karesioğlu Emir Beg is and when he lived. The structure of the zawiya is unclear since no other construction or remains except for the tomb were found and it is not mentioned in any source. For the present, archaeological excavation and investigations in the zawiya area seem to be the only studies that will reveal the unknowns about the zawiya. The tomb that is the only structure that remains from the zawiya is tried to be introduced in this study. At the conclusion, it is understood that it is the only tomb having an eleven-triangle plan scheme, constructed without a coverage, thus built as an uncovered tomb. Due to these architectural features, the building has a special place in Turk-Islamic art.

Keywords: Turkish Art, Balıkesir, Karesi Principality, Zawiya, Tomb

Giriş

Osmanlı topraklarına katılma tarihi kesin olarak bilinmeyen ancak 1361’den sonra olduğu düşünülen Karesioğlu Beyliğine ait bir mimari eserin varlığı konusu belirsizdir.¹ Bugün Balıkesir merkezinde yer alan Karesi Bey Türbesi de böyledir ve bu eser, 1898 Balıkesir depreminde hasar görüp aynı yıl onarılmıştır. Bundan yaklaşık yirmi iki yıl sonra ise tamamen yıkılarak, 1922’de bugünkü türbe inşa edilmiştir. Bu yeni inşa edilmiş türbe döneminin özelliklerini taşıyan, farklı bir form ve üslupla yapılmıştır. Dolayısıyla ilk Karesioğlu türbesi hakkında bir bilgi mevcut değildir.² Öte yandan Karesi soyunun 18. yüzyıla kadar devam ettiği aileye mensup kişilerin Osmanlı tarafından verilen vakıfları yönettikleri, tımar sahibi ve yaya müsellemlerle Osmanlı devlet teşkilâtında görev aldıkları bilinmektedir.³ Dolayısıyla inşa ettirdikleri eserler Osmanlı dönemine rastladığı için bu dönem içinde değerlendirilmektedir.

Makaleye konu olan Karesioğlu Emir Bey Türbesi de böyle bir yapıdır. Çünkü Karesioğulları Beyliği zamanında zikredilen isme tesadüf edilememektedir. Bu noktadan hareketle makalenin temel argümanlarından biri Karesioğlu Emir Bey’in kim olduğu sorusu olmuştur. Bu konuda yapılan tahminler daha önce yazılmış bazı kaynaklarla desteklenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın dikkat çektiği bir diğer konu ise türbenin on bir kenarlı bir gövde formuna sahip olmasıdır. Yapı ayrıntılı şekilde tavsif edilirken bu özellikler vurgulanmıştır ve sonraki bölümde Türk-İslam türbelerinin mimari şemalarıyla bir benzerlik arama yoluna gidilmiştir. Son olarak yapının bir örtüsü bulunmayışına dikkat çekilmiş bu nedenle açık türbeler ve açık türbe geleneği bağlamında bir değerlendirme yapılmıştır. Yöntem olarak klasik sanat tarihi çalışmalarında yapıldığı gibi, gözlem, betimleme, belgeleme ve kaynaklarla verileri destekleme yoluna gidilmiştir.

1. Tarihi Çerçeve

1071’de Anadolu’ya ulaşan Türkmen Beylikleri 1074’te Anadolu’nun batı sahillerine ulaşmış, 1075’te İznik’i başkent yaparak Anadolu Selçuklu devletini kurmuştur.⁴ Bu tarihten sonra Selçuklular Bizans ve haçlı seferleriyle uzun süre mücadele etmiştir. Selçuklu sultanı I. Kılıçarslan’ın vefatı üzerine Selçuklular Batı Anadolu’dan çekilmek zorunda kalmış ve bölge tekrar Bizans hakimiyetine girmiştir. 1206 yılından itibaren Türkmenler bölgeye akın etmeye başladığında Bizanslıların büyük bölümü bölgeyi terk etmiştir.⁵ Doğuda artan Moğol baskıları, Anadolu’da Selçuklu saltanatını tehdit etmekte, Türk nüfus ise batıya doğru ilerleyerek, uç beyleri önderliğinde Selçuklu-Bizans sınırlarını doldurmaya ve buralarda daha sonraları bağımsız birer uç beyliği olacak şekilde yerleşmekteydiler. Bunlardan Karesi Beyliği, XIV. yüzyıl başlarında Balıkesir çevresi ile Çanakkale ve Edremit’i de içine alacak şekilde kurulmuş bir uç beyliğidir. Karesi beyliğinin kurucusu, Danişment ailesine mensup olan

¹ Bugün Bergama’da bulunan Gündük Minare’nin Karesioğulları zamanın yapıldığı düşünülmektedir. Bk. Bozkurt Ersoy, *Bergama Camii ve Mescitleri* (T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989), 79.

² Türbe hakkında geniş bilgi için bk. Hakkı Önkal, “Karesi Bey’in Türbesi”, *Prof. Dr. Bozkurt Ersoy Armağanı* (İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2023), 384.

³ Zerrin Günal Öden, “Karesioğulları”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2001.

⁴ Aynur Durukan, “Ortaçağ Türk Tarihinde Balıkesir ve Çevresi (1080-1453)”, *Bitek Kent: Balıkesir* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003), 55–67.

⁵ Abdülmecit Mutaf, *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)* (Balıkesir: Zağnos Kültür Ve Eğitim Vakfı, 2003), 5.

Kalem Bey ve oğlu Karesi Bey'dir.⁶ Danişmentliler XI. yüzyılın ikinci yarısında Orta Anadolu'da, Melik Danişment Gazi tarafından kurulmuştur. Beylik Selçuklular tarafından alınınca, Danişment ailesine mensup Nizamüddin Yağıbasan oğullarından Zahirüddin İli, Muzafferüddin Mahmud ve Sinaneddin Yusuf, Selçukluların hizmetine girmiş ve emirlik yapmışlardır. Anadolu'nun Selçuklular tarafından istilası sırasında Kalem ve Karesi Beyler de diğer uç beyleri gibi Batı Anadolu'yu istilaya başlamışlar ve olasılıkla 1302 yılından sonra Bergama ve Balıkesir'i alarak beyliklerine başkent yapmışlardır.⁷

Ancak Osmanlı Devleti daha kuruluş aşamasındayken, 1361 yılı sonrası, Karesioğullarının içindeki taht kavgalarından yararlanarak beyliğin idaresini ele geçirmiştir. Karesi Bey, Moğollardan kaçarak kendisine sığınan halkı ve Dobruca'dan gelen Sarı Saltuk Türkmenlerini işgal ettiği yerlere yerleştirmiş ve bölgede Türk nüfusu arttırmıştır. Kalem Bey ile oğlu Karesi Bey'in hangi tarihlerde vefat ettikleri belli değildir. Ancak Karesi Bey'in 1328'den önce öldüğü tahmin edilmektedir. Türbesi Balıkesir'de bulunmakla beraber kitabesi mevcut değildir. Karesi Bey'in ölümünden sonra Demirhan, Yahşi ve Dursun isimlerindeki üç oğlundan, Demirhan Balıkesir emiri olmuş, Yahşi Bey Bergama beyliğinde bulunmuş ve Dursun Bey ise Osmanlı hükümdarı Orhan Gazi'nin yanına kaçmıştır. Osmanlılara sığınan Dursun Bey, topraklarının bir kısmını Orhan Gazi'ye vermek suretiyle Karesi hükümdarı olmak istemiş, 1345'te Orhan Gazi ile Balıkesir üzerine yürümüşlerse de Demirhan Bey Bergama'ya kaçmıştır. Dursun Bey kardeşi Demirhan Bey ile anlaşmak üzere Bergama kalesi önüne geldiği sırada kaleden atılan bir okla öldürülmüştür. Bunun üzerine Balıkesir Karesi Beyliği'nin diğer bazı yerleri Orhan Gazi tarafından ilhak olunduktan sonra Demirhan da teslim olmuştur. Karesi Beyliği'nin Bergama hükümdarı Yahşi Bey hakkında, on beş şehir ve bir o kadar kale ile yirmi bin askerli donanmaya sahip olduğundan başka bilgi bulunmamaktadır. Yahşi Bey'in vefatı da 1345'ten önce olmuştur. Bu tarihten önce yine Truva ve Edremit taraflarında yani Karesi'nin sahil kısmına Karesioğlu Süleyman Bey hâkimdir. Bu kişinin Demirhan Bey'in oğlu ve 1357 senesinde hayatta olduğu tahmin edilmektedir. Beyliğin kalan bu son kısmının alınması da Osmanlı şehzadelerinden I. Murat'ın tahta çıkışından sonradır (1361).⁸ Osmanlılar Karesi donanması ve onların değerli kumandanları sayesinde Rumeli tarafına kesin zaferlerle sonuçlanan seferler yapmıştır.⁹

1402 yılında gerçekleşen Ankara Savaşı'nda Yıldırım Beyazıt'ın yenilmesiyle, Balıkesir ve civarı da Timur ordusunun yağmasına maruz kalmıştır. Timur'un Anadolu'yu işgaline kadar süren kuruluş dönemi, bu istila sebebiyle duraklamış, bu süreçte Osmanlı Devleti topraklarında beylikler kurulmaya başlamış ve şehzadeler arasında taht kavgaları çıkmıştır. Bu durum Timur'un Anadolu'dan çekilmesine ve Çelebi Mehmet'in Osmanlı Devleti'ni tekrar toparlamasına kadar sürmüştür.¹⁰ Bundan sonra Balıkesir, İmparatorluğun bünyesinde bir Anadolu şehri olarak kalmıştır. Balıkesir merkez olmak üzere Karesi Sancağı

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 78–81.

⁷ Zerrin Günel Öden, *Karası Beyliği* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999), 24.

⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 78–80.

⁹ Orhan Bey'in oğlu *Süleyman Paşa* Karesi kumandanları ile *Kantakuzen'e* yardım etmek için Rumeli'ye geçerek Çimpe Kalesi'ne yerleşmiş (1353), daha sonra da Gelibolu ve çevresini fethederek buralara Türkleri yerleştirmiştir. Bk. Anonim, *Cumhuriyetin 50. Yılında Balıkesir-1973 İl Yıllığı* (İstanbul: Dizerkonca Matbaası, 1973), 6.

¹⁰ Mutaf, *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, 8.

Osmanlı idari teşkilatında, Anadolu Eyaleti bünyesinde beş asırdan fazla yer almıştır. Sancak şimdiki Balıkesir il sınırlarını hemen hemen içine almaktadır.¹¹

2. Karesioğlu Emir Bey Türbesi (Selimiye)

2. 1. Konum

Türbe, Balıkesir-İzmir yolu üzerinde, merkeze 21 km. mesafede bulunan Balıkesir Devlet Su İşleri arazisinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Türbenin bulunduğu mıntıka, eski adıyla Eftelye, 1927’de Pamukçu olarak değiştirilen¹² ve günümüzde Selimiye olarak bilinen eski bir yerleşim yerinin yakınında yer almaktadır. Türbe, kırsal bir bölgede, *İkizce Tepeler* olarak bilinen mevkide yer alan Bizans kalesinin¹³ ve bölgeye içme suyu sağlayan barajın karşısında sık ormanlık bir yamacın hemen altında bulunmaktadır. Türbenin bu konumu sebebiyle pek bilinmediği anlaşılmaktadır, çünkü harap durumdaki yapının varlığından bahseden hiçbir çağdaş kaynak tespit edilememiştir.

2. 2. Tarihlendirme

Türbeye ilişkin şimdikiye kadar bir yayına ve bilgiye rastlanmadığı için inşa tarihi ve banisi hakkında vakfiye kayıtlarına ilişkin yayınlar ve arşiv kayıtlarına baş vurmamak gerekmiştir. Buna göre Devlet Arşivleri Başkanlık Osmanlı Arşivinde yer alan bir grup belge konuyu kısmen aydınlatmış gibi görünmektedir. Çeşitli tarihlerde yazılmış belgeler Karesioğlu Emir Bey Vakfı’nın idaresi¹⁴ ya da muhasebesi¹⁵ gibi dolaylı konuları ele almaktadır. Belgelere türbeden *Eftelye Karyesinde Karesioğlu Emir Bey Evkâfından Açık Türbe Vakfı*¹⁶ ya da *Karesioğlu Emir Bey Evkâfından Açık Türbe Vakfı*¹⁷ şeklinde bahsedilmektedir. Karesioğulları’nın Osmanlı Beyliğine katılması, tarihi tam bilinmemekle birlikte 1361’den sonradır ve bu tarihe kadar Emir Bey isimli bir kişiye rastlanmamaktadır. Bu durumda bu kişinin Karesioğlu sülalesinin birkaç kuşak sonrasına mensup olabileceği fikri akla yatkın gelmektedir.¹⁸ Balıkesir hakkında şer’iyye sicilleri, ferman, berat ve vakfiyeler gibi tarihi kaynaklara dayandırılan bazı çalışmalardan Karesioğlu Emir Vakfı’na ait en erken tarihli kayıtların 1591/1592 tarihinden itibaren başladığı öğrenilmektedir.¹⁹ Ancak bunlar Emir Bey zaviyesi ve açık türbesinin merkeze bağlı Okuf Köyü’nde yer aldığını belirtmektedir. Bugün *Okuf* olarak bilinen yer Balıkesir-Bigadiç karayolunun 18. kilometresinde yer almaktadır ve Bigadiç ilçesine bağlı Esenli Köyü’nün eski adı olarak bilinmektedir. Yöre halkı

¹¹ 30 Ekim 1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi sonrasında Yunanlıların İzmir’i işgal etmesi sonucu, Milli Mücadele çalışmalarını düzenlemek ve geliştirmek için yurtdışı Redd-i İlhak Cemiyetleri kurulmaya başlandı. Balıkesir’de de Redd-i İlhak Cemiyeti kurulmuş olup; Yunan ilerlemesine organize bir şekilde ilk karşı koyan Ayvalık, Kırkağaç, Soma, Akhisar cepheleri olmuştur. 6 Eylül 1922 tarihinde Balıkesir düşman işgalinden kurtulmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile il haline getirilen Karesi, 1926’da Balıkesir adını almıştır. Bk. Hayrettin Hekim vd., *Balıkesir İl Yıllığı-1967* (İstanbul, 1969), 132-133; Mücteba İlgürel, *Balıkesir “Bir Kent Kimliği”* (Ankara: Balıkesir Rotary Kulübü Yayını, 1997), 24.

¹² Hasan Ali Türker, “Pamukçu (Eftelye) Köyü”, *Kaynak (Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi)* 25/ (1935), 685.

¹³ Kale hakkında bilgi için bk. Zeynep Mercangöz, “Bizans’ın Son Yıllarında Balıkesir Yöresi”, *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Sempozyumu Bildiriler (18-20 Ekim 2004)* (Balıkesir, 2005), 50.

¹⁴ BOA. AE. SABH. I., 298-2 (18 C.1194/21 Haziran 1780)

¹⁵ BOA. EV. d., 27936. (2 Ağustos 1324/ 15 Ağustos 1908)

¹⁶ BOA. C. EV., 163-8123 (18 Za. Sene 1206/8 Temmuz 1792)

¹⁷ BOA. AE. SMHD. II., 13-722. (11 Ra. 1244/21 Eylül 1828)

¹⁸ K Kâni Akpınarlı, “Karasi Oğlu İmir Vakfı”, *Kaynak (Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi)* 99 (1941), 490.

¹⁹ Akpınarlı, “Karasi Oğlu İmir Vakfı”, 454-455.

Karesioğlu Emir vakfına ait zaviye, türbe ve diğer eserlerin vaktiyle köylerinde bulunduğunu düşünmektedir. Bunun sebebi muhtemelen K. Akpınarlı isimli bir araştırmacının 1941’de yazdığı ve şer’iyye sicil kayıtlarına dayandırdığı yazısında Karesioğlu Emir Bey’in Okuf Köyü’nde bir vakıf değirmeni olduğundan bahsetmesidir.²⁰ Akpınarlı’nın bahsettiği değirmenin bu köyde bulunması, vakfa gelir sağlayan emlak ve taşınmaz gibi malların çeşitli yerlerde bulunabileceğiyle ilgili olmalıdır. Yukarıda türbenin mimari özelliklerinden bahsedilirken örtüsünün olmadığı belirtilmiştir. Yıkık olması durumunda bir külah ya da kubbenin izlerini taşıması gereken yapıda herhangi bir örtü izi de mevcut değildir. Nitekim arşiv belgeleri de açık türbenin Eftelye Karyesinde olduğunu belirtmektedir ki daha önce belirtildiği üzere Eftelye, türbenin karşısında bulunan bir Bizans kalesinin de bulunduğu yer olarak bilinmektedir. Dolayısıyla belgelerde *açık türbe* olarak adlandırılan yapı Selimiye Köyü yakınlarındaki türbe olmalıdır.

Bütün bilgi ve belgeler bir arada düşünüldüğünde, en erken 16. yüzyılın sonlarına ait kayıtları bulunan vakıf sahibi Emir Bey’in, 15. ya da 16. yüzyılda yaşamış Karesioğlu ailesine mensup bir kişi olduğu ve bu günkü ismiyle Selimiye Köyü (Eftelye isimli eski Rum yerleşiminin) yakınlarında bir zaviyesi olduğu anlaşılmaktadır. Türbe de bu zaviyenin içinde yer almaktadır ancak zaviyeden günümüze herhangi bir kalıntı ulaşmamıştır.

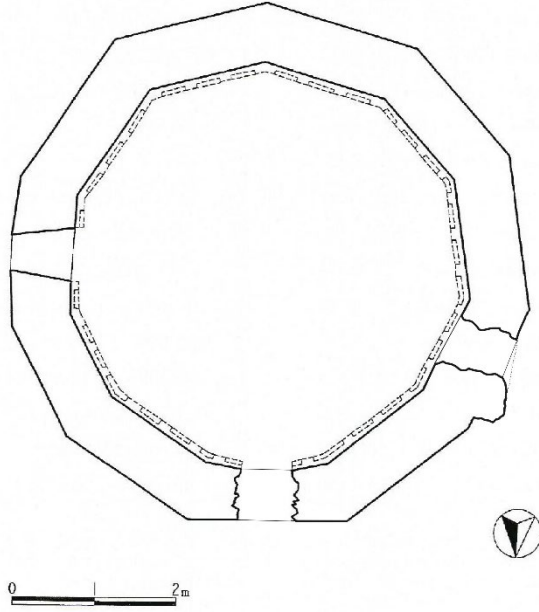
2. 3. Mimari Özellikler

Yapı on bir kenarlı gövde, tuğladan ve ortası açık bir örtü sistemi, batısında bir mazgal pencere, (*Res. 1*) kuzey yönde bir giriş açıklığı, bu açıklığın batı yanında bulunan ve ne olduğu belli olmayan bir dış çıkıntıya sahiptir. (*Şek. 1*) İçerisindeki çöp, moloz ve bitkiler sebebiyle bir sanduka, mezar taşı veya mezar mevcut olup olmadığı bilinmemektedir.

Resim 1: Türbenin genel görünümü.

²⁰ Akpınarlı, “Karasi Oğlu İmir Vakfı”, 454.

Şekil 1: Plan. (S. Derin)

Onbirgen planlı gövdeye sahip türbe, küfeki kesme taş kaplamalı, kabayonu taş malzeme dolguludur. (Res. 2)

Resim 2: Türbenin kuzeydoğudan görünümü.

Türbenin dış cepheleri sade bir görünüm sergilese de orijinal tasarımının cephelerde hareket sağlayan silmeler içerdiği görülebilmektedir. Doğu cephesinin bir kenarında basık kemerli mazgal pencere vardır ve pencerenin üzengi hattından başlatılan düz bir silme, yapının etrafını saçak seviyesinde çepeçevre dolaşmaktadır. (Res. 3) Yine güney yönde yer alan bir kenarın ortasında ise kalın silmelerin bir çerçeve oluşturduğu büyük oranda tahrip olmuşsa da seçilebilmektedir. (Res. 4)

Resim 3: Türbenin doğudan görünümü.

Resim 4: Güneydeki kenarlardan birinin ortasında yer alan silmelerin oluşturduğu çerçeve.

Yapıya giriş kuzey yöndeki açıklıkla sağlanmaktadır. (Res. 5) Türbenin asıl girişinin kuzey kenar üzerindeki bu açıklık olup olmadığı şüphelidir çünkü aynı kenarın batısındaki bitişik dış kenar üzerinde, silme şeritlerinin uzandığı seçilebilmektedir. Bir çerçeve oluşturacak şekilde silmelerle hareketlendirilmiş bu kenar üzerinde yapının asıl girişinin yer alması ihtimal dahilindedir. İçeriden yıkıntının oluşturduğu bir açıklıkla geçilebilen bu kenar, (Res. 6) sonradan moloztaş yığınyla kapatılmış gibi görünmektedir. (Res. 7)

Resim 5: Türbenin giriři.

Resim 6: Yiđma taşla kapatıldığı düşünölen açıklığın dışardan görünümü.

Resim 7: Yığılma taşla kapatıldığı düşünülen açıklığın içerden görünümü.

İçerde yer yer kalın bir sıva tabakasıyla kaplı türbenin, iç kenarlarının daha az belirgin olduğu, neredeyse daireye yakın bir şekil aldığı gözlemlenebilmektedir. (Res. 8) Gövdenin üzerinde, mazgal pencerenin olduğu kenar hariç, her kenarda tuğladan, yuvarlak kemerli üçer sağır niş bulunmaktadır. Yuvarlak kemerli nişleri, üstte tuğla malzemeyle yapılmış mukarnas benzeri testere dişleri takip etmektedir. (Res. 9) Bunların da üzerinde tuğla malzemeyle yapılmış örgü sistemi görülmektedir. Tuğla örgü saçak seviyesinin üstünde kırılmalar yaparak yukarı doğru hafifçe daralmaktadır. Bu durum yapının bir külahla örtülü olduğunu düşündürmektedir ancak külahla örtülü olması halinde örtüde daha dik bir açığı görülmesi gerekirken burada tuğla örgünün basık inşa edildiğini görülmektedir. Dolayısıyla türbe gövdesinin ne bir külahla ne de bir kubbeyle örtülü olmadığı anlaşılmaktadır.

Resim 8: Türbenin içerden görünümü.

Resim 9: Türbenin içinden görünümü.

Değerlendirme ve Sonuç

İslamiyet’in ilk yıllarından itibaren mezarların baş ve ayak uçlarına bir taş ya da tahta parçası dikilmesini, İslam fakihlerinin mezarın yerinin belirlenmesi için özellikle tavsiye ettikleri bilinmektedir ancak bu işaretler hiçbir yazıt ve süsleme içermemelidir. Medfunun kimliği, rütbesi ve servetini ortaya koyacak hiçbir belirti olmamalıdır. Bununla birlikte bu erken dönemlerde, insan ve yırtıcı hayvan ile doğa tahribatını engellemek için mezarların alçıyla kaplanmasına da izin verilmiş, defin gömme kural ve gelenekleri açık olmalarına karşın İslam dünyasında mezar odaları kaldırılmamıştır.²¹ Özellikle Türk topluluklarının İslamiyet’i kabul etmelerinin, türbe mimarisinin İslam dünyasında yaygınlaşmasında etkili olduğu kabul edilmektedir.²² Böylece türbeler çeşitli plan şemalarında ve bölgesel özelliklerle, İslam’ın benimsendiği coğrafyalarda inşa edilmeye devam etmiştir.

Türbe kelimesi Arapça toprak ve makbere anlamındaki *türabın* eş anlamlısıdır. Künbed terimi ise Farsça’ da gökyüzü ile ilişkilidir ve türbenin karşılığı olarak kullanılmaktadır.²³ Anadolu Türk mimarisinde türbe ya da künbetler Selçuklular döneminin tipik ve yaygın yapı türleridir. Doğal, tarihi, coğrafi ve kültürel şartlara bağlı olarak şekil, malzeme ve süsleme yönünden farklı olmasına karşın İran türbe mimarisi geleneğinin bir devamıdır. Dolayısıyla Büyük Selçuklular, onun öncesinde Karahanlı ve Gazneli türbeleriyle bir süreklilik göstermektedir.²⁴

Anadolu Selçuklu ve Beylikler dönemi türbeleri biri cenazelik (mumyalık-kript) diğeri ziyaret veya dua odası denilen iki kattan meydana gelmektedir. Değişik plan ve örtü şekline sahip cenazelik katı dışta gövdenin oturtulduğu kaidenin içinde yer alır. Gövdeler farklı

²¹ Youssef Ragheb, “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”, *Cimetieres Et Traditions Funeraires Dans Le Monde Islamique/İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri-I* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996), 22.

²² Hakkı Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992), 2.

²³ Hakkı Önkal, *Beylikler Devri Bey Türbeleri* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2020), 23.

²⁴ Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015), 6.

formlarda ve üzerleri çoğunlukla bir külahla veya kubbeyle örtülü olarak inşa edilmişlerdir. Türbelerin tipolojik ayrımı ise gövdelerinin şekillerine göre yapılmaktadır.²⁵ Beşgen, altıgen, sekizgen, ongen, onikigen poligonal gövdeli olanlar, kare prizma gövdeli olanlar, kübik gövdeli olanlar, bir medrese hücrelerini işgal etmiş olanlar, eyvan şeklinde olanlar, baldaken tarzda olanlar ve münferit planlı olanlar şeklinde gruplandırılmakta hatta bunlar da kendi arasında örtü şekline göre yeniden sınıflandırılmaktadır.²⁶

Erken dönem Osmanlı türbelerinde mummyalık katının yavaş yavaş kaybolduğu görülmektedir. Bu dönem türbeleri kübik gövdeliler, poligonal gövdeliler ve açık türbe diye adlandırılan, çoğunlukla baldaken kuruluşta olanlar olmak üzere üç genel gruba ayrılmaktadır. Poligonal türbelerin daha çok altı ve sekiz kenarlı olarak inşa edildiği bilinmektedir. Kubbeyi hem içte hem dışta örtü olarak benimseyen Osmanlılar, geçiş unsuru olarak tromp, pandantif, Türk üçgeni ya da baklavalı kuşakları sıklıkla kullanmışlardır. Taş ve tuğla duvar kaplaması olarak daha çok kullanılmış ancak nadir de olsa kesme taş ve mermer kaplamalı eserler de verilmiştir.²⁷

Osmanlı klasik döneminde ise tipoloji; kübik gövdeliler, eyvanla kübik gövdenin birleşiminden meydana gelenler, poligonal gövdeliler, açık türbeler ve münferit planlılar olmak üzere erken Osmanlı türbelerinin bir benzeridir.²⁸

Çalışmaya konu olan Karesioğlu Emir Bey Türbesi poligonal gövdeli türbeler grubuna girmekle beraber 11 kenarlı türbe örneğine ne Anadolu ne de Anadolu dışında rastlanmamaktadır. Dolayısıyla bunun münferit planlı bir türbe olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Anadolu Selçuklularından başlayarak her dönemde poligonal gövdeli türbelerde genellikle çift sayıda kenardan oluşan plan şemasının uygulandığı bilinmektedir. Beylikler ve erken Osmanlı dönemlerinde inşa edilmiş Ankara'daki Yörük Dede Türbesi (XIV.-XV. yüzyıl),²⁹ Kastamonu'daki Bayraklı Medresesi avlusunda yer alan türbe (XIV.-XV. yüzyıl),³⁰ Tire'de Necmeddin Karakadı Türbesi (XV. yüzyıl)³¹ beş kenara sahip üç örnek olarak bilinmektedir. Yedi kenarlı türbe biçimleri ise Balkanlarda bir grup türbenin örnek gösterildiği yakın dönem çalışmalarından bilinmektedir.³² Bunların haricinde tek sayılı kenarlardan oluşan plan şemasının çok fazla rağbet görmediği anlaşılmaktadır.

Öte yandan Karesioğlu Emir Bey Türbesi'nin gövdesi üzerinde yer alan testere dişli kornişin ve doğu cephesinin bir kenarı hariç, her kenarında bulunan tuğla malzemeye oluşturulmuş üçerli niş sırasının benzerlerini Anadolu türbelerinde bulmak mümkündür. Bunlar daha çok Beylikler ve erken Osmanlı döneminde görülen örneklerdir. 1338 tarihli Tire Çanakçı Mescidi ile XIV. yüzyıl sonu XV. yüzyıl başına tarihlendirilen Tire Hüsamettin (Hasır Pazartı) ve XV. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilebilen Tire Süratli (Suretli) Mehmet

²⁵ Hakkı Önkal, *Tire Türbeleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991), 4–5.

²⁶ Ayrıntılı türbe terminolojisi ve sınıflandırmasına örneklerle bakmak için bk. Oluş Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", *Anadolu* 11 (1967), 65–94.

²⁷ Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, 7–14.

²⁸ Önkal, *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, 19–23.

²⁹ Bülent İşler-Buket Tosun, "Ankara Yörük Dede Türbesi", *Ortaçağ'da Anadolu (Aynur Durkan'a Armağan)* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2002), 324–325.

³⁰ Arık, "Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri", 73.

³¹ Ertan Daş, *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri* (İstanbul: Gökkuşbuca Yayınları, 2007), 147–149.

³² Balkanlarda görülen yedigen planlı türbeler hakkında bk. Bahriye Güray Gülyüz, "Balkanlarda Görülen Yedigen Planlı Türbe Şemasının Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 93/ (2020), 71–110.

Paşa Camileri kubbe kasnaklarında tuğladan sivri sağır nişler bulunmaktadır.³³ 1376 yılından sonra Mustafa Kemal Paşa’da yapılan Lala Şahin Paşa Türbesi’nin³⁴ doğu cephesine dıştan bakıldığında kubbeye geçiş kısmındaki unsurların benzerini görmek mümkündür. 1365-1366 tarihli Bursa Hüdavendigâr Camii³⁵ ve 1338 tarihli İznik Nilüfer Hatun İmaretî’nin³⁶ cephelerini çevreleyen kirpi saçak uygulaması da kubbeye geçiş kısmında yer alan mukarnasa benzetilmeye çalışılmış testere dişli unsurların farklı bir formudur.

Karesioğlu Emir Bey türbesi açık bir türbe olduğu için bu türbelerin ortaya çıkışında etkili olan unsurlara kısaca değinmek gerekmektedir.

İslam inancı kabirlere itina gösterilmesini tasvip etmemektedir. Hz. Peygamber’in hadislerine dayandırılarak, kabrin üzerine bina inşa edilmesi, kireçle sıvanması, yazılı ve süslü taş konmasının yasaklandığına dair hükümler çıkarılmıştır.³⁷ İslamiyet putperest toplumda ortaya çıktığı için Hz. Peygamber İslam’ı benimseyenlere başlangıçta kabir ziyaretini yasaklamış, sonraları kabirlere bakılarak ölümden ibret alınması maksadıyla bu yasak kaldırılmıştır.³⁸ Hatta İslamiyet’in ilk yıllarında Hz. Peygamber’in yakınlarının mezarları üzerine kubbe yapıldığı rivayetleri de mevcuttur. İslam dünyasında bilinen ilk türbe 862’de Samarra’da (Kubbetü’s-suleybiyye), Kubbetü’s-suleybiyye’den sonra ise Türk hakimiyetindeki sahalarda görülmüştür.³⁹ Buna rağmen Osmanlı’da zaman zaman dönemin alimleri türbe geleneğinin peygamberin sünnetine ters düştüğü (*bid’at*) için yasaklanması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşün meşhur temsilcisi ise 16. yüzyılda yaşamış İmam Birgivi’dir.⁴⁰ İmam Birgivi kabirlerin sulanması ve yeşilliklerle dolması için kubbe inşasını reddetmekte ve mevcut türbelerdeki kubbelerin yıkılması gerektiğini söylemektedir. Bu inanç ve Osmanlı toplumundaki çeşitli folklorik geleneklerle birleşmiş, açık türbe mimarisini destekleyen bir takım litürjik inanışların oluşmasına neden olmuştur. Buna göre ölen kişi kabirde ferahlamak için yağmur suyu ve hava ile temas etmelidir. Hatta günümüzde sıkça görülen ölünün başucundan ayak ucuna değin su dökme geleneğinin bu inanışla ilişkili olduğu söylenmektedir.⁴¹

17. yüzyılda Birgivi’nin öğrencilerinden ders alan Kadızadeli Mehmed Efendi, çevresindekilerle birlikte Kadızadeli hareketini⁴² kurmuş, bu hareket IV. Murad, I. İbrahim ve IV. Mehmed zamanında popüler olmuştur. Bir dönem saray ve hanedan üyeleri arasında oldukça rağbet gören Kadızadeli hareketi *bid’at* olarak gördükleri her şeyi büyük

³³ İnci Aslanoğlu, *Tire’de Camiler ve Üç Mescit* (Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, 1978), 95.

³⁴ Hakkı Ayverdi, Ekrem, *Osmanlı Mimarisi’nin İlk Devri* (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1966), 194–196.

³⁵ Ayverdi, Ekrem, *Osmanlı Mimarisi’nin İlk Devri*, 254–257.

³⁶ Ayverdi, Ekrem, *Osmanlı Mimarisi’nin İlk Devri*, 323–325.

³⁷ Karaman Hayreddin, “Ölüm, Ölü, Defin ve Merasimler”, *Cimetieres Et Traditions Funeraires Dans Le Monde Islamique / İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996), I/13.

³⁸ Aziz Doğanay, “Sultan II. Murad’ın Vasiyetnamesinin Mezar Mimarimize Te’siri”, *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu* (İstanbul: Mezarlıklar Vakfı Yayinevi, 1999), 100.

³⁹ Hakkı Önkal, *Anadolu Selçuklu Türbeleri* (Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015), 2-3.

⁴⁰ İmam Birgivi, *Bid’at ve Müstehâb Kabir Ziyaretleri*, ed. Muhammed el-Humeyyis, çev. Muhammed Beşir (İstanbul: Guraba Yayıncılık, 2015).

⁴¹ Mustafa Çağhan Keskin, “Üzerime bir kubbe ve âsar binâlar etmen: Osmanlı Mimarlığında Açık Türbe Modası (1661-1763)”, *Osmanlı Araştırmaları* 55 (2020), 56–57.

⁴² Kadızadeli hareketi ile ilgili olarak bk. Hüseyin G. Yurdaydın, *İslam Tarihi Dersleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982), 125–129.

bir düşmanlık beslemiştir.⁴³ Böylece sözü edilen inanışlar da bu yüzyılda türbe mimarisinde karşılık bulmuştur.

Sanat tarihinde “açık türbe” kavramıyla üç şekilde karşılaşılmaktadır. Bunların ilki ve en yaygın baldaken olarak adlandırılan, örtüsü ayak ve sütunlarla taşınan, etrafı açık türbelerdir. Diğer iki varyasyonu ise etrafı gibi üstü de açık olanlar (çardak) ile etrafı kapalı üstü açık olanlardır (çardivar).⁴⁴ Karesioğlu Emir Bey Türbesi sadece üzeri açık olduğundan bu üçüncü grup türbelerin bir varyasyonu olarak görülebilir.

Osmanlı mimarlığında üstü açık türbe inşasının kuruluş yıllarına dayandığı anlaşılmaktadır. Sultan II. Murad’ın H. 850/M. 1446 tarihli vasiyetnamesinde türbesinin açık yapılması ve yanına kimsenin gömülmesini istemediği yazılıdır.⁴⁵ Mevcut türbeye bakıldığında sultanın vasiyetine pek uyulmadığı ancak yine de kubbenin tepe noktasında bırakılmış küçük bir açıklıkla bu isteğe cevap verilmek istendiği görülmektedir. Daha sonraları yapılmış Yalova’da Hersekzade Ahmed Paşa Türbesi (1517)⁴⁶, İstanbul’da Mesih Mehmed Paşa Türbesi (1585-86)⁴⁷, Diyarbakır’da Abdal Dede Türbesi⁴⁸, Zübeyde ve Leyla Hanımlar Türbesi (1719)⁴⁹ üstü açık türbelere örnektir. Bunlardan başka yine Diyarbakır’da⁵⁰ ve Muş’ta⁵¹ bir grup açık türbe örneği bulmak mümkündür. İstanbul’da 17-18. yüzyıllar arasında geleneksel ve sistemli bir şekilde inşa edildiği anlaşılan bu tip yapı modası, Köprülü Mehmed Paşa Türbesi’nin (1661) inşasıyla başlamıştır.⁵² 17. yüzyılda yaşanmış olduğu düşünülen bir olay bir yüzyıllık açık türbe modasının başlamasına aracılık etmiştir. Ünlü bir rivayete göre 1661’de vefat eden Köprülü Mehmed Paşa, oğlu Vezir Fazıl Ahmed Paşa ve Sultan IV. Mehmed’in rüyasına girmiş, kabrinin ateşler içinde yandığını söyleyerek su için yalvarmıştır. Bunun üzerine dönemin din alimlerine danışılmış ve içeri yağmur suyunun girebilmesi için türbesi üzerindeki kubbenin yıktırılmasına karar verilmiştir. Kesintisiz şekilde yaklaşık bir yüzyıl süren açık türbe inşa etme geleneği Ragıp Paşa Türbesi’nin (1763)

⁴³ Keskin, “Üzerime bir kubbe ve âsar binâlar etmen: Osmanlı Mimarlığında Açık Türbe Modası (1661-1763)”, 60–61.

⁴⁴ Hakkı Önkal, “Eyüp’te Bir Grup Çardıvar (Açık) Türbe Hakkında Notlar”, *XIII. Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (14-16 Ekim 2009)* (İstanbul: Pamukkale Üniversitesi Yayınları, 2010), 481.

⁴⁵ Sultan II. Murad H. 850/M. 1446 tarihli vasiyetnamesinde türbesinin açık yapılması ve yanına kimsenin gömülmemesini istediği yazılıdır. ...ve dahi vasiyet edüp şöyle buyurdu ki Burusa’da merhum oğlum Ali yanındaki kabrin katında koyalar, amma iğen yakın komayalar ve zir-i zemin etmeyüp sünnet mucibince yire gömeler. Ve dahi vasiyet edüp buyurdu ki: Ol malumdan beş bin Filori harcedüp üzerime bir çar divar türbe yapalar. Üstü açık ola ki üzerime yağmur yağa, amma çevre yanını örtme edeler altında hafızlar Kur’an okumağışün. Ve vasiyet edüp buyurdu; kim benden sonra evlâdumdan ve ensabumdan filcümle soyumdan sopumdan herkim ki ölicek olursa benim yanumda komıyalar ve katuma getürmeyeler. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Sultan İkinci Murad’ın Vasiyetnamesi Vakıflar Dergisi”, *Vakıflar Dergisi* 4/ (1958), 3.

⁴⁶ Abdullah Kılıç, *Tarihi Eserleri, Doğal Güzellikleri ve Kültürüyle Yalova* (Yalova: Turkuaz Sanat, 2020), 107–108.

⁴⁷ Aptullah Kuran, *Mimar Sinan* (İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986), 326.

⁴⁸ Abdullah Demir, *Dini Değerleriyle Diyarbakır* (Diyarbakır: Diyarbakır İl Müftülüğü Yayınları, 2009), 204.

⁴⁹ Demir, *Dini Değerleriyle Diyarbakır*, 239–242.

⁵⁰ Diyarbakır’daki diğer türbeler için bk. Abdullah Demir, *Dini Değerleriyle Diyarbakır*.

⁵¹ 12 adet açık türbeyi konu alan makale için bk. Bülent Nuri Kılavuz, “Farklı Bir Mezar Anıtı Olarak Açık Türbeler: Muş Örnekleri”, *Turkish Studies* 15/1 (2020), 389–424.

⁵² Keskin, “Üzerime bir kubbe ve âsar binâlar etmen: Osmanlı Mimarlığında Açık Türbe Modası (1661-1763)”, 88–89.

inşasıyla son bulmuştur.⁵³ Sonrasında çeşitli tarihlerde yine açık türbe inşası vardır ancak bir süreklilik göstermez. İstanbul’da Servetseza Kadın Türbesi (1877)⁵⁴ hem baldaken kuruluşta hem de üstü açık olarak inşa edilmiştir. Eyüp’te İzzet Efendi Türbesi (1891-92), Hatice Canan Hanım Türbesi (1907) ve Fatma Şerife Hanım Türbesi (1912-13) geç dönemde yapılan açık türbe örneklerindedir.⁵⁵

Özetle makalenin konusu üç yönüyle önemlidir ve üzerinde durulmaya çalışılmıştır. İlki; beylik olarak ömrü zaten çok uzun olamamış hanedanlığın üyelerinden birine ait olduğu düşünülen ve çalışmaya konu olan türbe, arşiv belgelerinde geçtiği üzere Karesioğlu Emir Bey adında birine aittir. Belgeler bu kişinin Karesi soyundan olduğunu açıklamak için yeterlidir. Bir diğeri türbenin mimari bakımdan örneğine rastlanılmayan onbirgen gövdeli plan şemasına sahip olmasıdır ki yapının gövdesi için neden onbirgen plan şemasının seçildiği sorusu yanıtızsızdır. Son olarak yine arşiv belgelerinde geçtiği şekliyle *açık türbe* yani herhangi bir örtüyle kapatılmamış olmasıdır. Makalede açık türbelerin İslam türbe mimarisi içinde ortaya çıkışı ve önemine açıklık getirilmeye çalışılarak açık türbe örneklerine değinilmiştir. Açık türbe örnekleri üç değişik varyasyonda ve Türk mimarisinin erken dönemlerinden başlayarak Osmanlı’nın sonuna kadar, zaman ve yer sınırlaması olmaksızın geniş bir yelpazede görülmüştür. Bu nedenle türbenin bu özelliği de tarihlendirme konusuna katkı sağlamamaktadır. Ancak Karesioğlu Emir Bey’in 16. yüzyıla kadar inen vakıf kayıtları ve Karesioğlu Hanedanlığı tarihinde adının hiç geçmeyişi türbenin 15. ya da 16. yüzyıllarda inşasının olası görüldüğünü düşündürmektedir. Şimdiye kadar Karesioğulları’na atfedilen bir mimari yapı yok sayılacak olursa Karesioğlu Emir Bey türbesinin Türk mimarisi için önemi anlaşılmış olacaktır. Ancak bu yapı hakkında bilinmeyenlerin araştırılarak ortaya koyulmasıyla, yapıldığı dönem içinde değerlendirilmesi gerektiği de şüphesizdir.

Değerlendirme / Review	:	Bu makalenin ön incelemesi bir iç hakem (editör), içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelenmiştir. / <i>This article was pre-reviewed by one internal referee (editor) and its content reviewed by two external referees using a double blind review model.</i>
Etik Beyan / Ethical Declaration	:	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. / <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study.</i>
Etik Bildirim / Complaints	:	dergi@milevenihal.org
Beznerlik Taraması / Similarity Check	:	Ithenticate
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	:	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / <i>The author declares that there is no conflict of interest.</i>
Finansman / Grant Support	:	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / <i>No funds, grants, or other support was received.</i>
Telif Hakkı & Lisans / License	:	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / <i>The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.</i>

⁵³ 1871 yılında Divanyolu’nun genişletilmesi sırasında bu türbe yıkılmış ve Köprülü Mehmed Paşa için Divanyolu’na bakan üzeri açık ikinci bir türbe daha inşa ettirilmiştir. Bk. Keskin, “Üzerime bir kubbe ve âsar binâlar etmen: Osmanlı Mimarlığında Açık Türbe Modası (1661-1763)”, 88–89.

⁵⁴ Mustafa Bulut, “Servet Seza Kadın Efendi Türbesi”, *Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazaları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (18-20 Ekim 2012)-I* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2012), 141–151.

⁵⁵ Önkal, “Eyüp’te Bir Grup Çarduvar (Açık) Türbe Hakkında Notlar”.

Kaynakça

- Akpınarlı, K. Kâni. “Karasi Oğlu İmir Vakfı”. *Kaynak (Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi)* 99 (1941), 454–455.
- Anonim. *Cumhuriyetin 50. Yılında Balıkesir-1973 İl Yıllığı*. (İstanbul: Dizerkonca Matbaası, 1973.
- Arık, Oluş. “Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri”. *Anadolu* 11 (1967), 57–100.
- Aslanoğlu, İnci. *Tire’de Camiler ve Üç Mescit*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, 1978.
- Ayverdi, Ekrem, Hakkı. *Osmanlı Mimarisi’nin İlk Devri*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1966.
- Bulut, Mustafa. “Servet Seza Kadın Efendi Türbesi”. *Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazuları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (18-20 Ekim 2012)-I*. 141–151. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Daş, Ertan. *Erken Dönem Osmanlı Türbeleri*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2007.
- Demir, Abdullah. *Dini Değerleriyle Diyarbakır*. Diyarbakır: Diyarbakır İl Müftülüğü Yayınları, 2009.
- Doğanay, Aziz. “Sultan II. Murad’ın Vasiyetnamesinin Mezar Mimarimize Te’siri”. *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*. 99–113. İstanbul: Mezarlıklar Vakfı Yayınevi, 1999.
- Durukan, Aynur. “Ortaçağ Türk Tarihinde Balıkesir ve Çevresi (1080-1453)”. *Bitek Kent: Balıkesir*. 51–69. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Ersoy, Bozkurt. *Bergama Cami ve Mescitleri*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Gülyüz, Bahriye Güray. “Balkanlarda Görülen Yedigün Planlı Türbe Şemasının Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi* 93/ (2020), 71–110.
- İlgürel, Mücteba. *Balıkesir “Bir Kent Kimliği”*. Ankara: Balıkesir Rotary Kulübü Yayını, 1997.
- İmam Birgivi. *Bid’at ve Müstehab Kabir Ziyaretleri*. ed. Muhammed el-Humeyyis. çev. Muhammed Beşir. İstanbul: Guraba Yayıncılık, 2015.
- Karaman, Hayreddin. “Ölüm, Ölü, Defin ve Merasimler”. *Cimetieres Et Traditions Funeraires Dans Le Monde Islamique / İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*. I/3–15. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.
- Keskin, Mustafa Çağhan. “Üzerime bir kubbe ve âsâr binâlar etmen: Osmanlı Mimarlığında Açık Türbe Modası (1661-1763)”. *Osmanlı Araştırmaları* 55 (2020), 51–98. http://www.isam.org.tr/documents/_dosyalar/_pdfler/osmanli_arastirmalari_dergisi/osmanli_sy55/2020_55_02_Keskin.pdf
- Kılavuz, Bülent Nuri. “Farklı Bir Mezar Anıtı Olarak Açık Türbeler: Muş Örnekleri”. *Turkish Studies* 15/1 (2020), 389–424.
- Kılıç, Abdullah. *Tarihi Eserleri, Doğal Güzellikleri ve Kültürüyle Yalova*. Yalova: Turkuaz Sanat, 2020.
- Kuran, Aptullah. *Mimar Sinan*. İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986.
- Mercangöz, Zeynep. “Bizans’ın Son Yıllarında Balıkesir Yöresi”. *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Sempozyumu Bildiriler (18–20 Ekim 2004)*. Balıkesir, 2005.
- Mutaf, Abdülmecit. *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*. Balıkesir: Zağnos Kültür Ve Eğitim Vakfı, 2003.
- Öden, Zerrin Günel. *Karasi Beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.
- Öden, Zerrin Günel. “Karesioğulları”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 24/488–489, 2001. <https://islamansiklopedisi.org.tr/karesioğullari>
- Önkal, Hakkı. *Anadolu Selçuklu Türbeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Önkal, Hakkı. *Beylikler Devri Bey Türbeleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Önkal, Hakkı. “Eyüp’te Bir Grup Çarduvâr (Açık) Türbe Hakkında Notlar”. *XIII. Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazuları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (14-16 Ekim 2009)*. 481–488. İstanbul: Pamukkale Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Önkal, Hakkı. “Karesi Bey’in Türbesi”. *Prof. Dr. Bozkurt Ersoy Armağanı*. İzmir: Ege Üniversitesi

Basımevi, 2023.

Önkal, Hakkı. *Osmanlı Hanedan Türbeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.

Önkal, Hakkı. *Tire Türbeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

Ragheb, Youssef. “İslam Hukukuna Göre Mezarın Yapısı”. *Cimetieres Et Traditions Funeraires Dans Le Monde Islamique/İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri-I*. 17–23. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

Tosun, Bülent İşler-Buket. “Ankara Yörük Dede Türbesi”. *Ortaçağ’da Anadolu (Aynur Durkan’a Armağan)*. 323–342. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2002.

Türker, Hasan Ali. “Pamukçu (Eftelye) Köyü”. *Kaynak (Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi)* 25/ (1935), 685–687.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. “Sultan İkinci Murad’ın Vasiyetnamesi Vakıflar Dergisi”. *Vakıflar Dergisi* 4/ (1958), 1–17.

Hayrettin Hekim vd. *Balıkesir İl Yıllığı-1967*. İstanbul, 1969.

Yurdaydın, Hüseyin G. *İslam Tarihi Dersleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1982.

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ali Emiri Abdülhamid I (BOA. AE. SABH. I.), 298-2 (18 C.1194/21 Haziran 1780)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cevdet Evkaf (BOA. C. EV.), 163-8123 (18 Za. Sene 1206/8 Temmuz 1792)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ali Emiri Mahmud II (BOA. AE. SMHD. II.), 13-722. (11 Ra. 1244/21 Eylül 1828)

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Evkaf Defterleri (BOA. EV. d.), 27936. (2 Ağustos 1324/ 15 Ağustos 1908).

